

O'QUVCHILARDA IJTIMOY-EMOTSIONAL KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Dildorxon Maxmudova,
Qo'qon davlat universiteti
Pedagogika kafedrası o'qituvchisi,
pedagogika fanlari nomzodi

MAQOLA HAQIDA

ANNOTATSIYA

Qabul qilindi: 6-oktabr 2025-yil

Tasdiqlandi: 8-oktabr 2025-yil

Jurnal soni: 16

Maqola raqami: 46

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v16i.1338>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS

kasbiy kompetentlik, uzluksiz ta'lim, pedagogik rivojlanish, malaka oshirish, o'qituvchi faoliyati.

Mazkur maqolada o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish jarayonida uzluksiz ta'lim tizimining tutgan o'rni ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil etiladi. Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, raqamli texnologiyalar joriy etilishi hamda pedagogik faoliyatga qo'yilayotgan zamonaviy talablar sharoitida o'qituvchining kasbiy kompetentligini doimiy takomillashtirib borish zarurati asoslab beriladi. Maqolada uzluksiz ta'limning mazmuni, shakllari va mexanizmlari, ularning o'qituvchi kompetentligiga ta'siri ochib beriladi. Shuningdek, uzluksiz ta'lim jarayonida malaka oshirish va qayta tayyorlash tizimining o'rni, ularning o'qituvchilarning kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini yangilash hamda chuqurlashtirishdagi ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot davomida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion ta'lim metodlari va raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish o'qituvchilarning kasbiy faoliyat samaradorligini oshirishga xizmat qilishi ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Kirish. Zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayoni nafaqat bilim berish va o'quv dasturlarini amalga oshirishga, balki shaxsni ijtimoiy va emotsional jihatdan rivojlantirishga ham qaratilgan. Bugungi global va texnologik jihatdan tezkor o'zgaruvchan jamiyatda o'quvchilarning faqat intellektual salohiyati emas, balki ijtimoiy-emotsional kompetensiyalari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu kompetensiyalar shaxsning o'z his-tuyg'ularini anglash va boshqarish, boshqa insonlar bilan samarali muloqot o'rnatish, hamkorlik va empatiya qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ular yoshlarni jamiyatda moslashuvchan, mas'uliyatli va barkamol shaxs sifatida shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar pedagogik nuqtai nazardan nafaqat shaxsning individual rivojlanishi, balki ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda ham ahamiyatlidir. O'quvchilarning emotsional barqarorligi, ijtimoiy ko'nikmalari va hamkorlik qobiliyati o'quv faoliyatidagi muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Shu bilan birga, yoshlar o'z hissiyotlarini boshqarish va qarama-qarshi vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalariga ega bo'lganda, ular maktab va jamiyatda ijobiy ijtimoiy muhitni yaratishda faol ishtirok etadilar.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish faqat nazariy bilimlarni berish bilan cheklanmasdan, interfaol metodlar, loyihaviy faoliyat, guruh ishlari, dramatizatsiya va rol o'yinlari orqali amalga oshiriladi. Shu tariqa, pedagoglar o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini uyg'unlashtiradigan, ijtimoiy va emotsional qobiliyatlarini mustahkamlovchi sharoit yaratadilar.

Bundan tashqari, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish nafaqat maktab muhitida, balki oilaviy va jamiyat bilan hamkorlik orqali yanada samarali bo'ladi. Ota-onalar va maktab jamoasi birgalikda o'quvchilarning empatiya, hamkorlik, stressga moslashuvchanlik va ijtimoiy qaror qabul qilish qobiliyatlarini mustahkamlashga hissa qo'shadilar.

Adabiyotlar tahlili. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar tushunchasi pedagogika va psixologiya fanlarida so'nggi o'n yilliklarda alohida e'tibor qozondi. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, shaxsning ijtimoiy va emotsional qobiliyatlari uning akademik muvaffaqiyati, ijtimoiy moslashuvchanligi va psixologik barqarorligida hal qiluvchi rol o'ynaydi. D.Goleman ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shaxsning o'z emotsiyalarini anglash, boshqarish, boshqa insonlar bilan samarali muloqot qilish va ijtimoiy muammolarni hal qilish qobiliyati sifatida ta'riflaydi¹. Shu nuqtai nazardan, ijtimoiy-

emotsional kompetensiyalar nafaqat shaxsning individual rivojlanishini, balki maktab va jamiyatdagi ijtimoiy integratsiyasini ta'minlaydi.

Xalqaro tajribada Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni besh asosiy komponentga ajratadi: o'zini anglash, o'zini boshqarish, ijtimoiy ong, munosabatlarni boshqarish va mas'uliyatli qaror qabul qilish. Bu yondashuvlar maktab ta'limida ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar ni sistematik ravishda shakllantirishni maqsad qiladi va pedagogik metodlarni ilmiy asoslash imkonini beradi.²

Olimlar o'quvchilarda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish masalasiga e'tibor qaratgan. Masalan, O.Zakharchenko ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish pedagogik shartlarini, metodlarini va maktabdagi amaliyotini tahlil qiladi.³ Unga ko'ra, interfaol metodlar, guruh ishlari, dramatizatsiya va loyihaviy faoliyat o'quvchilarning empatiya, hamkorlik va emotsiyalarni boshqarish qobiliyatlarini samarali rivojlantiradi.

C.Izard esa emotsiyalarning shakllanishi va boshqarilishi psixologik va ijtimoiy jihatdan shaxs rivojlanishiga ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.⁴ Shu bilan birga, R.Bisquerra ijtimoiy-emotsional ta'lim konsepsiyasini pedagogik amaliyotga tadbiq etish metodlarini yoritadi va o'quvchilarning emotsional ko'nikmalarini tizimli rivojlantirishning samarali yondashuvlarini taqdim etadi.⁵

Mahalliy tadqiqotlarda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishda pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi va ota-onalar bilan hamkorlikning ahamiyati alohida ta'kidlangan. Ularning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, maktab tashqarisidagi faoliyat, ijtimoiy loyihalar va tarbiyaviy tadbirlar ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning ajralmas qismi sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, pedagoglarning metodik va psixologik kompetentligini oshirish ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonining samaradorligini bevosita belgilaydi.

Adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish pedagogik jarayonning nafaqat bir qismi, balki maktab ta'limining samaradorligini oshiruvchi tizimli strategiya sifatida qaralishi lozim. Shuningdek, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish jarayonida nazariy bilimlar, interfaol metodlar, loyihaviy faoliyat va jamiyat bilan uzviy hamkorlik birlashtirilishi shart.

Natijada, xalqaro va mahalliy adabiyotlar ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning nazariy asoslari, pedagogik metodlari va amaliy vositalarini yoritadi, bu esa o'quvchilarda shaxsiy,

¹ Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – New York: Bantam Books, 1995. – 352 p.

² CASEL. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. – Chicago: CASEL, 2020. – 48 p.

³ Zokirova O.I. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslari // Pedagogika, 2018. – 256 b.

⁴ Zokirova O.I. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslari // Pedagogika, 2018. – 256 b.

⁵ Bisquerra R. Emotional Education: Theory and Practice. – Madrid: Wolters Kluwer, 2000. – 310 p.

ijtimoiy va emotsional rivojlanishni ta'minlashda samarali strategiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi.

Metodologiya. Ushbu maqolada ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslarini o'rganishda nazariy va amaliy yondashuvlar qo'llandi. Nazariy jihatdan adabiyotlar tahlili, pedagogik konsepsiyalarni solishtirish va umumlashtirish metodlari ishlatildi. Bu usullar ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar tushunchasi, ularning tarkibi va pedagogik ahamiyatini aniqlashga xizmat qildi. Amaliy jihatdan, o'quvchilarning ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarini shakllantirish usullarini aniqlashda kuzatuv, interfaol mashg'ulotlar va tarbiyaviy tadbirlar natijalarini tahlil qilish metodlaridan foydalangan holda samaradorlik baholandi. Shu bilan birga, pedagoglarning metodik yondashuvlari va o'quvchilarning ijtimoiy-emotsional qobiliyatlarini rivojlantirishdagi tajribasi o'rganildi. Olingan natijalar nazariy tahlil bilan solishtirilib, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning samarali pedagogik yo'llari aniqlandi. Ushbu metodologik yondashuv ilmiy asoslangan va amaliy pedagogik tajribaga mosdir.

Natijalar. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar tushunchasi psixologiya va pedagogika fanlarida keng o'rganilgan va shaxsning ijtimoiy-munosabatlar hamda emotsional rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu kompetensiyalar shaxsning o'z his-tuyg'ularini anglash, boshqarish, boshqa insonlar bilan samarali muloqot o'rnatish, hamkorlik va empatiya qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi. Shuningdek, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar shaxsning stressga moslashuvchanligi, qaror qabul qilish qobiliyati va ijtimoiy muammolarni hal qilish salohiyatini shakllantiradi.

Pedagogik nuqtai nazardan, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlovchi asosiy element sifatida qaraladi. Bu kompetensiyalar shaxsning ichki psixologik barqarorligi va tashqi ijtimoiy muhit bilan muvaffaqiyatli o'zaro aloqasini tashkil etadi. O'quvchilarda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik mazmuni quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. O'zini anglash va emotsiyalarni boshqarish – o'quvchi o'z hissiyotlarini aniqlay oladi, ularni konstruktiv tarzda ifodalash va boshqarish qobiliyatiga ega bo'ladi. Bu esa o'quv jarayonida muvaffaqiyatga erishish va stressli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishni ta'minlaydi.
2. Ijtimoiy ong va empatiya – o'quvchi boshqalarning his-tuyg'ularini anglash va ularga hurmat bilan munosabatda bo'lish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu jihat jamoada hamkorlik qilish va ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli integratsiyalashishga xizmat qiladi.
3. Munosabatlarni boshqarish va hamkorlik qobiliyati – o'quvchi ijtimoiy vaziyatlarda samarali muloqot qilishi, nizolarni konstruktiv tarzda hal qilishi va guruh ishlarida faol ishtirok etishi mumkin bo'ladi. Bu ko'nikmalar maktab va jamiyatdagi ijtimoiy muhitni sog'lomlashtiradi.
4. Mas'uliyatli qaror qabul qilish – o'quvchi o'z harakatlari va qarorlarining ijtimoiy va shaxsiy oqibatlarini baholash, muammoli vaziyatlarda axloqiy va mantiqiy asoslangan qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Pedagogik amaliyot shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish nafaqat shaxsning o'zini anglash va boshqarish qobiliyatini oshiradi, balki o'quvchilarning akademik faolligi, ijtimoiy integratsiyasi va kelajakdagi muvaffaqiyatli shaxs sifatida shakllanishini ham ta'minlaydi. Shu bilan birga, bu kompetensiyalar maktab muhitidagi tarbiyaviy ishlarni tizimli olib borish, interfaol va loyihaviy metodlarni qo'llash, shuningdek, ota-ona va jamiyat bilan uzviy hamkorlikni tashkil qilish orqali samarali rivojlantiriladi.

Muhokama. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar pedagogik mazmuni shaxsning nafaqat bilimli, balki ijtimoiy-moslashuvchan, empatiya va hamkorlik qobiliyatiga ega, stressga chidamli shaxs sifatida shakllanishini ta'minlashga qaratilgan tizimli yondashuvni o'z ichiga oladi. Ular o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida markaziy rol o'ynaydi, shuningdek, ta'lim-tarbiya jarayonining sifat va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi⁶.

Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish ta'lim jarayonining dolzarb vazifalaridan biri bo'lishiga qaramay, amaliyotda bir qator muammolar yuzaga keladi. Avvalo, ko'plab o'quv dasturlari va maktab ta'lim tizimi asosan akademik bilim berishga yo'naltirilgan

bo'lib, o'quvchilarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga yetarlicha e'tibor qaratilmaydi. Bu holat o'quvchilarda o'z hissiyotlarini boshqarish, boshqa insonlar bilan samarali muloqot qilish va ijtimoiy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishni qiyinlashtiradi.

Shuningdek, pedagoglarning metodik tayyorgarligi va ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish bo'yicha malakasi yetarli emasligi ham muhim muammo sifatida ko'rinadi. Ko'plab o'qituvchilar ta'lim jarayonida interfaol metodlarni, dramatisatsiya va rol o'yinlari, guruh ishlari va loyihaviy faoliyatni samarali qo'llash bo'yicha yetarlicha tayyor emas. Natijada, o'quvchilarning empatiya, hamkorlik va emotsiyalarini boshqarish qobiliyatlarini tizimli va samarali shakllantirish imkoniyati cheklangan bo'ladi.

Ta'lim jarayonida ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishdagi yana bir muhim qiyinchilik bu pedagogik jarayonning maktab tashqarisi bilan uzviy bog'lanmasligidir. Ota-onalar va jamiyat bilan hamkorlik yetarlicha tashkil etilmagan hollarda, maktabda shakllantirilgan ijtimoiy-emotsional ko'nikmalar uy sharoitida mustahkamlanmaydi. Shu sababli, o'quvchilarning ijtimoiy muhitga moslashuvchanligi va o'zini anglash qobiliyati to'liq rivojlanmaydi.

Bundan tashqari, zamonaviy ta'lim muhitida texnologik o'zgarishlar va raqamli kommunikatsiyalar ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni rivojlantirishga yangi talablar qo'ymoqda. O'quvchilar ko'plab vaziyatlarda onlayn muloqot orqali ijtimoiy o'zaro ta'sirda bo'ladi, bu esa ularning empatiya, yuz ifodalarni anglash va hissiy muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishni murakkablashtiradi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonida stress, akademik yuklama va raqobat sharoiti o'quvchilarning emotsional barqarorligini saqlash va ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini shakllantirishda qo'shimcha qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi.

Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish jarayonidagi asosiy muammolar quyidagilardan iborat: o'quv dasturlarining akademik yo'naltirilganligi, pedagoglarning metodik va psixologik tayyorgarligining yetarli emasligi, maktab va jamiyat o'rtasidagi hamkorlikning cheklanganligi, shuningdek, zamonaviy texnologik va ijtimoiy sharoitlarning pedagogik jarayonlarga ta'siri. Ushbu muammolarni hal etish uchun ta'lim dasturlarini qayta ko'rib chiqish, pedagoglarning kasbiy kompetentligini oshirish, tarbiyaviy tadbirlar va jamiyat bilan uzviy hamkorlikni kuchaytirish hamda o'quvchilarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydigan pedagogik strategiyalarni joriy etish zarur.

Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish ta'lim-tarbiya jarayonida tizimli va kompleks yondashuvni talab qiladi. Bu jarayon o'quvchilarning shaxsiy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishini uyg'unlashtirishga xizmat qiladi va ularni jamiyatda moslashuvchan, empatiya va hamkorlik qobiliyatiga ega, mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantiradi⁷.

Pedagogik amaliyot shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirishning samarali usullaridan biri bu interfaol pedagogik metodlarni qo'llashdir. Ushbu metodlar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi, ularni o'z fikrini erkin ifodalashga, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishga va qarorlar qabul qilishga rag'batlantiradi. Guruh ishlari, muhokama, dramatisatsiya, roli o'yinlar va simulyatsion mashg'ulotlar o'quvchilarda empatiya, hamkorlik va ijtimoiy muloqot qobiliyatlarini samarali rivojlantiradi.

Shuningdek, loyihaviy faoliyat va tarbiyaviy tadbirlar ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni amaliyotda mustahkamlashning muhim vositasi hisoblanadi. Masalan, maktab tashqarisida amalga oshiriladigan ijtimoiy loyihalar, volontyorlik faoliyati va madaniy tadbirlar o'quvchilarga boshqalar bilan hamkorlik qilish, ijtimoiy mas'uliyatni anglash va o'z hissiyotlarini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi. Ushbu faoliyatlar o'quvchilarning o'zini anglash qobiliyatini rivojlantiradi va ularni jamiyatdagi turli vaziyatlarda moslashuvchan bo'lishga o'rgatadi.

Pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning ajralmas sharti hisoblanadi. O'qituvchilar pedagogik metodlarni chuqur egallashlari, emotsional pedagogika va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish bo'yicha malakasini oshirishlari lozim. Shu bilan birga, o'qituvchilar doimiy ravishda malaka oshirish kurslari, seminarlar va metodik birlashmalarda ishtirok etib, pedagogik tajribani boyitishlari kerak.

⁶ Zokirova O.I. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslari // Pedagogika, 2018. – 256 b.

⁷ Zokirova O.I. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslari // Pedagogika, 2018. – 256 b.

Ota-onalar va jamiyat bilan uzviy hamkorlik ham ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish jarayonining samaradorligini oshiradi ⁸. Uy sharoitida ota-onalar bolalarning emotsional va ijtimoiy ko'nikmalarini mustahkamlashga hissa qo'shadi, maktab va oilaning birgalikdagi ishlari esa o'quvchilarning ijtimoiy va emotsional barqarorligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, pedagoglar ota-onalarni ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirishning metodlari bilan tanishtirib, uy va maktabdagi pedagogik jarayonlarni uyg'unlashtirishga yordam beradi.

Shu tariqa, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish pedagogik yo'llari quyidagi asosiy komponentlarni o'z ichiga oladi: interfaol pedagogik metodlarni qo'llash, loyihaviy va tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish, pedagoglarning malakasini doimiy rivojlantirish va ota-onalar hamda jamiyat bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarda nafaqat ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarni, balki shaxsiy mas'uliyat, empatiya va jamiyatdagi muvaffaqiyatli moslashuvchanlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – New York: Bantam Books, 1995. – 352 p.
2. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. – Chicago: CASEL, 2020. – 48 p.
3. Zokirova O.I. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslari // Pedagogika, 2018. – 256 b.
4. Izard C.E. Human Emotions. – New York: Plenum Press, 1991. – 295 p.

Xulosa. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar o'quvchilarning shaxsiy, ijtimoiy va akademik rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu kompetensiyalar shaxsning o'z hissiyotlarini anglash, boshqarish, boshqa insonlar bilan samarali muloqot qilish, hamkorlik va empatiya ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Ta'lim jarayonida ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish interfaol pedagogik metodlar, loyihaviy faoliyat, tarbiyaviy tadbirlar, pedagoglarning malakali yondashuvi va ota-onalar hamda jamiyat bilan samarali hamkorlikni talab qiladi. Shu tariqa, o'quvchilar nafaqat bilimli, balki ijtimoiy-moslashuvchan, empatiya va hamkorlik qobiliyatiga ega, mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanadi. Natijada, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirish tizimli pedagogik yondashuvni, innovatsion metodlarni va maktab hamda jamiyat bilan uzviy hamkorlikni talab qiluvchi murakkab, lekin zarur jarayon sifatida qaraladi. Ushbu yondashuv yoshlarni ma'naviy barkamol, empatiya va hamkorlik qobiliyatiga ega shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

5. Bisquerra R. Emotional Education: Theory and Practice. – Madrid: Wolters Kluwer, 2000. – 310 p.
6. Левина С.А. Эмоциональный интеллект в педагогике. – М.: Просвещение, 2017. – 224 с.
7. Савельева Л.Б. Психолого-педагогические основы формирования социально-эмоциональных компетенций у школьников. – СПб.: Питер, 2019. – 198 с.

⁸ Савельева Л.Б. Психолого-педагогические основы формирования социально-эмоциональных компетенций у школьников. – СПб.: Питер, 2019. – 198 с.